

Prof. dr T. Bunuševac, Beograd  
Prof. dr E. Vukićević, Beograd  
Prof. dr O. Mijanović, Beograd  
Ing. A. Sterniša, Herceg-Novi  
Mr F. Dakonović, Beograd

## **DEKORATIVNE BILJKE BOKOKOTORSKOG ZALIVA I NJIHOV ZNAČAJ U TURIZMU**

### UVOD

Ozelenjavanje naselja danas se više ne postavlja kao problem u smislu potrebe. U svesti naših ljudi, a delimično i u praksi, to je prevaziđeno. Sada se, međutim, kao nužno nameće pitanje koje biljne vrste odabrati i kako ih u prostoru rasporediti da bi jedna zelena površina odgovorila svim svojim funkcijama.

Izbor biljnih vrsta, nesumnjivo, predstavlja jedan od odlučujućih momenata za uspeh pri podizanju ma koje zelene površine, pa se, stoga, ovom problemu, naročito u poslednje vreme, poklanja sve više pažnje, posebno kada se radi o specifičnim uslovima kakvi su najčešće u gradskim sredinama. To potvrđuju i brojne studije koje su do danas urađene, a u kojima je obrađen biljni materijal, posebno dendro materijal, za veći broj naših gradova i područja (Jovanović, 1950; 1976; Petrović, 1950; Tucović, 1954; Stefanović, 1955; Matković, 1970; Rauš, 1970; Šolić, 1974; Vukićević i Zujović, 1974. i brojni drugi). U svim radovima pomenutih autora izvršena je analiza obilnog dendro-materijala i dat kritički osvrt na podobnost pojedinih vrsta i njihovu primenu u datim uslovima. Ovim su stvoreni značajni preduslovi za uspešnije rešavanje složene problematike ozelenjavanja naselja i uređenja predela, ne samo za odgovarajuće gradove i područja, već i znatno šire.

Što se tiče oblasti Crnogorskog primorja radovi ove vrste pojavili su se prvi put 1971. godine (Popović i Sterniša); zatim, slede: Bunuševac, Vukićević i Mijanović (1871, 1977), Dakonović (1976). U ovim radovima obraćena je pažnja, ne samo na dekorativne biljke koje su donete sa strane i koje se kao takve gaje na Crnogorskom primorju, već, takođe, i na veliki broj autohtonih vrsta.

Područje Boke Kotorske, pored bogatstva kulturno-istorijskih spomenika, zanimljivosti reljefa i uopšte poznatih i u svetu priznatih prirodnih lepota, odlikuje se i bogatstvom florističkog sastava i raznovrsnošću biljnih zajednica. Osim toga, veliki broj stranih biljnih vrsta, donetih iz raznih krajeva sveta, upotpunjuje florističko bogatstvo Boke i pobuđuje sve veće interesovanje kod turista, kako domaćih tako i stranih.

S obzirom na napred izneto, cilj nam je da u ovome radu prikazemo obilje dekorativnog biljnog materijala (drveće, žbunje, povijuše i cveće), da damo njegovu analizu i kritički ocenimo njegovu stanje i podobnost za dalju primenu kako bi ceo Zaliv bio što lepši, zdraviji i za turizam privlačniji.

## METOD RADA

Pri ovome radu koristili smo se metodom analize i upoređenja većeg broja predstavnika svake pojedine vrste pri čemu su, kao elementi za analizu uzete u obzir visine, prečnici, zdravstveno stanje i pojedine fenofaze. Na osnovu ovih podataka i podataka o uslovima sredine iz literature (vegetacija, klima, zemljište, geološka grada) izvršena je sinteza celokupnih razmatranja i data opšta ocena u smislu kako je to napred rečeno.

Analiza dekorativnog biljnog materijala izvršena je na svim javnim zelenim površinama naselja, zatim na zelenim površinama hotela, bolnica, u školskim dvorištima, kao i u privatnim vrtovima, a u slučaju dendroflora uzete su u obzir i vrste koje od prirode rastu u biljnim zajednicama priobalnog dela Zaliva i to: Orno-Quercetum ilicis H-ić, Rusco-Carpinetum orientalis Bleč. et Lak., Lauro-Castanctum sativac M. Jank., Andropogoni-Nerietum Jov. et Vuk. i Palluretum adriaticum H-ić.

## PREGLED DEKORATIVNIH BILJNIH VRSTA I NJIHOVA ANALIZA

S obzirom na to da nam ograničenost prostora ne dozvoljava da svaku zapaženu vrstu analiziramo posebno, to smo prinuđeni da ih grupišemo po objektima gde su zabeležene i po učestalosti javljanja.

Na svim zelenim površinama u Zalivu, kao i u prirodnim zajednicama, zabeležene su ukupno 264 vrste dendroflora (drveće, žbunje, povijuše) uključujući tu i njihove niže sistematske kategorije, od čega na četinare dolaze 44 vrste ili 16,4%, dok su lišćari zastupljeni sa 220 vrsta ili sa 83,6%.

Prema mestu gde su zabeležene i prema učestalosti njihovog javljanja navode se sledeće vrste dendroflоре.

— Vrste zabeležene u prirodnim zajednicama: *Acer monspessulanum* L., *Ailanthus glandulosa* Desf., *Arbutus unedo* L., *Castanea sativa* Mill., *Carpinus orientalis* Mill., *C. betulus* L., *Calycotome infesta* (Presl.) Guss., *Ceratonia siliqua* L., *Celtis australis* L., *Cerasus mahaleb* (L.) Mill., *Cornus mas* L., *C. sanguinea* L., *Coronilla emerus* var. *emeroides* Wohlf., *Crataegus monogyna* Jacq., *C. m.* var. *brevispina* (Kunze) Buia, *Clematis vitalba* L., *C. flammula* L., *Colutea arborescens* L., *Erica arborea* L., *E. verticillata* Forsk., *Ephedra campylopoda* C. A. Mey., *Ficus carica* L., *Fraxinus ornus* L., *Juniperus oxycedrus* L., *J. macrocarpa* Sibth. et Sm., *J. phoenicea* L., *J. communis* L., *Lonicera implexa* Ait., *L. etrusca* Santi, *Laurus nobilis* L., *Myrtus communis* L., *M. c.* var. *tarentina* L., *Nerium oleander* L., *Ostrya carpinifolia* Scop., *Olea europaea* var. *oleaster* Fiori., *Prunus insititia* Jusl., *P. spinosa* L., *Petteria ramentacea* (Sieber) Presl., *Punica granatum* L., *Pistacia terebinthus* L., *P. lentiscus* L., *Paliurus spina-cristi* Mill., *Phyllyrea angustifolia* L., *Ph. latifolia* L., *Ph. media* L., *Quercus ilex* L., *Qu. pubescens* Willd., *Qu. coccifera* L., *Rosa sempervirens* L., *R. canina*, *R. angustifolia* Savi., *R. micrantha* Borrer., *Rubus ulmifolius* Schot., *R. fruticosus* L., *Rhamnus rupestris* Scop., *Rh. orbiculatus* Bornm., *Rh. alaternus* L., *Ruscus aculeatus* L., *Sambucus nigra* L., *Spartium junceum* L., *Smilax aspera* L., *Tamarix africana* Poir., *T. gallica* L., *Tilia tomentosa* Mch., *Teucrium flavum* L., *Tamus communis* L., *Ulmus carpinifolia* Gled., *U. c.* var. *suberosa* C. Schn., *Vitis vinifera* L., *Viburnum tinus* L., *V. lantana* var. *discolor* Hut., *Vitex agnus castus* L.

Kao što se iz navedenog spiska vidi u prirodnoj vegetaciji ovoga područja zabeleženo je 70 vrsta dendroflоре. Od navedenog broja na zelenim površinama gajeno je samo 24 ili 34,2%. Posebno je malo onih vrsta koje su vrlo cenjene kao dekorativne, npr.: *Fraxinus ornus*, *Ostrya carpinifolia*, *Lonicera etrusca*, *Juniperus phoenicea*, *Petteria ramentacea*, *Calycotome infesta*, *Coronilla emerus* var. *emeroides*, *Spartium junceum*, *Myrtus communis* i dr. Znači, veliki broj za priobalni pojas Boke autohtonih vrsta nisu primenjene na zelenim površinama dok su, naprotiv, neke takođe autohtone vrste, ali iz ekološki udaljenih staništa u odnosu na ovo, primenjene kao, npr.: *Betula verrucosa*, *Acer platanoides*, *A. pseudoplatanus*.

Sira primena autohtonih vrsta u užem smislu reči kao u slučaju: *Viburnum tinus*, *Laurus nobilis*; obezbeđuje uspeh razvoja samih vrsta, manje troškove oko održavanja zelenih površina i očuvanje autohtonosti prirodnog ambijenta.

— Vrste zabeležene u šumskim kulturama: *Cupressus sempervirens* var. *pyramidalis* Nym., *C. s.* var. *horizon-*

talis Gord., *Pinus halepensis* Mill., *P. h.* var. *brutia* (Ten.) Henry, *P. pinaster* Ait., *P. nigra* ssp. *austriaca* Asch. et Gr., *P. heldreichii* Christ.

Od navedenih vrsta *Cupressus sempervirens* sa svoja dva varijeteta — *pyramidalis* i *horizontalis*, kao i *Pinus halepensis* i njegov varijetet *brutia* vrlo su često sađeni, pojedinačno ili u grupama, i na zelenim površinama naselja u čitavom Zalivu.

— Vrste zabeležene na zelenim površinama naselja

Vrlo retko\*: *Abies cephalonica* Loud., *A. pinsapo* Bois., *Acer negundo* 'Variegatum', *A. pseudoplatanus* L., *A. platanoides* L., *Aesculus hippocastanum* L., *A. x carnea* Hayne., *Aralia papyrifera* Hook., *Araucaria excelsa* (Lamb.) R. Br., *A. bidwilli* Hooker, *Atriplex halimus* L., *Berberis juliana* Schneid., *B. gagnepainii* var. *lanceifolia* Ahrendt, *Betula pendula* Roth., *Bignonia unguis cati* L., *Broussonetia papyrifera* L'Herit ex Vent., *Brachea roezlii* Lindl., *Buxus balearica* Lam., *Cephalotaxus harringtonia* K. Koch., *Ceratonia siliqua* L., *Citrus decumana* L., *Clerodendron trichotomum* Thunb., *Cotoneaster horizontalis* Dene., *Cryptomeria japonica* 'Elegans', *Cotoneaster salicifolius* Franch., *Cocos australis* Mart., *Chamaecyparis lawsoniana* 'Ellwoodii', *Ch. l.* 'Alumii', *Ch. pisifera* (S. et Z.) Endl., *Ch. p.* 'Squarosa', *Ch. obtusa* 'Nana Aurea', *Chimonanthus praecox* (L.) Link., *Cupressocyparis leylandii* (Dall. et Jacks) Dall., *Diospyros lotus* L., *D. virginiana* L., *Dioon edule* Lindl., *Deutzia scabra* Thunb., *Elaeagnus pungens* Thunb., *E. angustifolia* L., *Euonymus europaeus* L., *E. japonicus* 'Albomarginatus', *Feijoa sellowiana* Berg., *Forsythia suspensa* (Thunb.) Vahl., *Ginkgo biloba* L., *Juniperus squamata* 'Meyeri', *J. chinensis* 'Pflizeriana Aurea', *Jucca aloifolia* folis variegatis, *Kerria japonica* DC., *K. j.* cv. *pleniflora* Witte., *Lagerstroemia indica* L., *Lippia citrodora* H. B. K., *Livistonia chinensis* Mart., *Libocedrus decurens* Torr., *Magnolia x soulangiana* Soul.-Bod., *Musa sapientum* L., *Opuntia humifusa* Raf., *O. robusta* Wendl., *O. scheeri* Web., *Osmanthus fragrans* Lour., *Populus x euramericana* 'Regenerata', *Prunus insittitia* Just., *Paeonia officinalis* L., *Persea gratissima* Gaertn., *Picea glauca* (Moench.) Voss., *P. g.* 'Conica', *Pittosporum tobira* 'Variegatum' *Picea pungens* 'Glaucá', *Phoenix dactylifera* L., *Photinia serrulata* Lindl., *Quercus suber* L., *Sabal palmetto* (Walt.) Lodd., *Schinus molle* L., *Sophora japonica* L., *S. j.* 'Pendula', *Symphoricarpos racemosus* Pursh., *Thuja orientalis* 'Aurea Nana', *Ulmus procera* Salisb., *Washingtonia filifera* (Lindl.) H. Wendl., *W. robusta* H. Wendl.

\* Zabeleženo do 5 primeraka.

Retko: *Acacia floribunda* F. v. Muell., *A. longifolia* L., *Acer negundo* L., *Berberis vulgaris* 'Atropurpurea', *Bougainvillea sandoriana glabra* Willd., *Buddleia variabilis* Neesl., *Caesalpinia gilliesii* Hook., *Casuarina equisetifolia* Forst., *Cedrus libani* Bar., *C. atlantica* 'Glauca', *Cercis siliquastrum* L., *Citrus bigardia* (Risso) Loisel., *Catalpa bignonioides* Walt., *Crypromeria japonica* D. Don., *Cinnamomum camphora* Ness., *Clematis x jackmanii* Moore., *Cocculus laurifolius* DC., *Chaenomeles japonica* (Thunb.) Lindl., *Chamaecyparis lawsoniana* (Murr.) Parl., *Cupressus torulosa* D. Don., *Cycas revoluta* L., *Eucalyptus globulus* Labil., *Euonymus japonicus* Thunb., *Fraxinus ornus* L., *Jucca aloifolia* L., *J. filamentosa* Lam., *Ligustrum ovalifolium* Hassk., *Lonicera pilcata* Oliv., *Mahonia aquifolium* Nutt., *Pinus canariensis* Chabaud., *P. nigra* ssp. *austriaca* Asch. et Gg., *Populus alba* L., *Pyracantha coccinea* Roem., *Parthenocissus tricuspidata* (Sieb. et Zuc.) Planch., *Poncirus trifoliata* (L.) Raf., *Pautownia tomentosa* (Thunb.) Stend., *Phytolaca decandra* L., *Prunus serotina* Ehrh., *P. pissardii* Carr., *Quercus ilex* L., *Rosa banksiae* Ait., *R. multiflora* Thunb., *Rousselia juncea* Zucc., *Salix babylonica* L., *Sambucus nigra* L., *Sorbus domestica* L., *Syringa vulgaris* L., *Thuja orientalis* L., *T. occidentalis* 'Reingold', *Tamarix africana* Poir., *T. gallica* L., *Tounerium fruticosum* L., *Trachycarpus excelsa* H. Wendl., *Taxus bacata* L., *Ulmus carpiniifolia* Gled., *Vincetoxicum major* L., *Viburnum opulus* 'Roseum'.

Često\*: *Acacia retinoides* Schlecht., *Albizia julibrissin* Bolv., *Ailanthus glandulosa* Desf., *Amygdalus communis* L., *Aralia sieboldii* hort., *Bougainvillea spectabilis* Willd., *Buxus sempervirens* L., *Capparis spinosa* L., *C. s.* var. *inermis* L., *Camellia japonica* L., *Cedrus deodara* Laws., *Celtis australis* L., *Cerasus vulgaris* Mill., *Citrus limonium* Hook., *Citrus aurantium* L., *C. nobilis* Lour., *Chamaecyparis hamilis* L., *Cupressus sempervirens* var. *horizontalis* Gord., *C. arizonica* Greene., *Cydonia oblonga* Mill., *Diospyros kaki* L., *Eriobotrya japonica* Lindl., *Eucalyptus rostrata* Schl., *Gleditsia triacanthos* L., *Hibiscus syriacus* 'Totus Albus', H. s. 'Monstrosus', H. s. 'Ardens', *Juglans regia* L., *Jasminum nudiflorum* Lindl., *J. officinale* L., *Jucca gloriosa* L., *Laurocerasus officinalis* Roem., *Ligustrum japonicum* Thunb., *Lonicera nitida* Wils., *L. x purpusii* Rehd., *L. periclymenum* L., *Melia azedarach* L., *Pinus pinea* L., *Polygonum baldschuanicum* Rgl., *Populus deltoides* Marsh., *Persica vulgaris* Mill., *Prunus domestica* L., *Parthenocissus quinquefolia* (L.) Planch., *Prunus armeniaca* L., *Phoenix canariensis* Chabaud., *Philadelphus coronarius* L., *Quercus pubescens* Willd., *Robinia pseudacacia* L., *Spiraea x vanhouttei* (Briot) Zbl., *S. x arguta* Zbl., *Tilia tomentosa* Mueh., *T. platyphyllos* ssp. *grandifolia* (Ehrl.) Hav., *Tecoma radicans* A. L. Juss., *Taxus bacata* 'Fastigiata', *Wistaria sinensis* (Sims) Sweet., *Zizyphus jujuba* Mill.

\* Zabeleženo do 15 primeraka.

\*\* Zabeleženo više od 15 primeraka i na većem broju zelenih površina.

Vrlo često:<sup>\*</sup> *Acacia dealbata* Link., *Cupressus sempervirens* var. *pyramidalis* Nym., *Ficus carica* L., *Hibiscus syriacus* L., *Laurus nobilis* L., *Morus alba* L., *Magnolia grandiflora* L., *Nerium oleander* L., *Olea europaea* L., *Platanus x acerifolia* (Ait.) Willd., *Pinus halepensis* Mill., *P. h.* var. *brutia* (Ten.) Henry, *Prunus avium* L., *Pittosporum tobira* Alt., *Punica granatum* L., *Vitis vinifera* L., *Viburnum tinus* L.

Razmatrajući u celini dendrofloru na zelenim površinama pomenutog terena, može se konstatovati da je zabeleženo ukupno 194 vrsta (drveća, žbunja i povijuša) i njihovih formi. Od toga broja na četinare dolazi 33, odnosno 16%, na lišćare 161, odnosno 84%.

Od ukupnog broja biljaka zabeleženih na zelenim površinama po kategorijama najveći procenat dolazi na vrlo retke i retke biljke. Među biljkama ovih kategorija, dakle biljke koje nisu često gajene, a koje su po svojim dekorativnim osobinama veoma vredne vrste i dobro uspevaju, navodimo samo neke: *Feljoa sellowiana*, *Caesalpinia gilliesii*, *Sophora japonica*, *Lagerstroemia indica*, *Photinia serrulata*.

Autohtonih gajenih vrsta ima ukupno 24, odnosno 12,3% od ukupnog broja biljaka na zelenim površinama. Osim malog broja autohtonih vrsta, kako je to istaknuto, ni njihova zastupljenost u pogledu broja individua nije srazmerna učesću ovih vrsta u prirodnim zajednicama izvan naselja. Prema tome, može se konstatovati da dendrološki sastav zelenih površina naselja, iako nesumnjivo bogat vrstama, ne odražava, u pravom smislu reči, raznovrsnost i interesantnost flore i vegetacije ovoga kraja. Zbog toga bi bilo nužno da se u budućim radovima pri podizanju javnih zelenih površina znatno više pažnje posveti upravo autohtonoj dendroflori, kako bi se novoprojektovane zelene površine dovele u sklad sa svojom okolinom i obezbedio utisak autohtonosti ambijenta u celini.

U ovome radu zabeležene su neke ukrasne vrste, kao i neki oblici ranije zabeleženih vrsta, koje se prvi put pominju za Crnogorsko primorje. To su: *Cedrus atlantica* 'Glauca', *Cryptomeria japonica* 'Elegans', *Cotoneaster salicifolius*, *C. horizontalis*, *Chamaecyparis lawsoniana* 'Alumi', *Cupressocyparis leylandii*, *Juniperus chinensis* 'Pfitzeriana Aurea', *Spiraea x arguta*, *Schinus molle*, *Thuja orientalis* 'Aurea Nana'.

Što se tiče otpornosti vrsta zabeleženih u ovome području konstatovano je da je ona u većini slučajeva veoma dobra. Samo kod jednog manjeg broja vrsta ispoljava se neprilagodенost na postojeće ekološke uslove, te bi ih, stoga, ubuduće trebalo vrlo

\* Vrsta zabeležena pojedinačno, u grupama ili u većim masivima i na većem broju zelenih površina.

retko primenjivati ili sasvim izostaviti iz upotrebe. Ovde navodimo samo neke od vrsta, četina i lišćara, za koje, na osnovu njihovog izgleda, zdravstvenog stanja i vitalnosti, smatramo da nisu dobro primenjene i da im uslovi na zelenim površinama u Zalivu ne odgovaraju. U prvom redu, to se odnosi na vrste roda *Abies* (*A. alba*, *A. cephalonica*), zatim vrste roda *Picea* (*P. glauca*), kao i na kriptomeriju (*Cryptomeria japonica*). Što se lišćara tiče, ovo se, uglavnom, odnosi na brezu i javor.

Što se tiče ukrasnih biljaka, koje se koriste i gaje kao cveće na potezu od Igala preko Herceg-Novog, Kamenara, Morinja, Risna, Perasta, Dobrota, Kotora, zatim Prčanja, Lepetana, D. Lastve do Tivta, konstatovana je 301 različita cvetna vrsta. U ovaj broj su uključene perenske, zatim dvogodišnje i jednogodišnje vrste, kao i one vrste koje se kao saksijsko cveće koriste za oblikovanje otvorenog prostora oko zgrada i na njihovim isturenim delovima (balkoni, terase i dr.).

Pošto je u okviru ove biljne kategorije zabeležen vrlo velik broj različitih vrsta cveća, preglednosti radi, biljke su grupisane prema zastupljenosti, odnosno obimu primene i korišćenja u zelenilu naselja na području zaliva Boka Kotorske. Asortiman cvetnih vrsta podeljen je na vrlo retke (pojedinačno do 100 biljaka) zastupljene, retko zastupljene (do 500 biljaka) i vrlo često zastupljene (preko 1000 biljaka). Unutar svake grupe biljke su navedene abecednim redom po naučnom nazivu svake vrste.

— Vrlo retko zastupljene vrste cveća su: *Acanthus mollis*, *Achillea filipendulina*, *Acorus gramineus variegatus*, *Adiantum cuneatum*, *Agave ferax*, *A. stricta*, *A. triangularis*, *Alyssum saxatile*, *Ananas comosus*, *Anemone coronaria*, *Anthurium scherzerianum*, *Astrophytum myriostigma*, *Arabis alpina*, *Arundo donax variegata*, *Asparagus lalcatu*s, *Aster novae belgii*, *Aquilegia hybrida*, *Azalea indica*, *Begonia acerifolia*, *Begonia ricinifolia*, *Bryophyllum tubiflorum*, *Campanula media*, *Centranthus ruber*, *Cephalaria leucantha*, *Cephalocereus senilis*, *Cereus grandiflorus*, *Cercus peruvianum* — *monstruosum*, *Chamaedoria elegans*, *Cistus salvifolius*, *Cistus villosus*, *Cocos weddelliana*, *Colchicum autumnale*, *Corcopsis grandiflora*, *Crassula lalcata*, *Crassula lycopodioides*, *Datura arborea*, *Dianthus deltoideus*, *Dianthus caesius*, *Diffenbachia amoena*, *Diffenbachia picta*, *Dracena fragrans*, *Dracena sandariana*, *Euphorbia fulgens*, *Euphorbia splendens*, *Euphorbia pulcherrima*<sup>2)</sup>, *Ficus benjamina*, *Ficus lyrata*, *Gardenia jasminoides*, *Gerbera jansoni*, *Gloxinia hybrida*, *Guzmania lingulata*, *Heliotropium peruvianum*, *Hemerocallis hybrida*, *Hoya carnosa*, *Iberis amara*, *Iberis sempervirens*, *Impatiens sultanii*, *Ipomoea tricolor*, *Iris sibirica*, *Kentia fosteriana*, *Lilium tigrinum*, *Lunaria biennis*, *Lupinus polyphyllus*,

<sup>2)</sup> *Eschscholzia californica*.

Mammillaria humamma, Mentha piperita, Mesebryanthemum erinitanium, Monstera deliciosa, Musa paradisiaca, Narcissus poeticus, Nymphaea alba, Nymphaea flava, Nymphaea lutea, Nymphaea rubra, Ocimum minimum, Oenothera missurensis, Ophiopogon jaburan, Passiflora coerulea, Perilla frutescens, Phaseolus coccineus, Philodendron erubescens, Philodendron paenduriforme, Plox paniculata, Phlomis fruticosa, Phormium tenax, Phyllostachys aurea, Pisonia brunonianum, Platycerium alaicorne, Polyanthes tuberosa, Primula vulgaris, Ranunculus asiaticus, Rudbeckia hybrida, Russcus hypoglossum, Ruta gravecolens, Sansevieria t. Hahnii, Sedum spectabile, Selaginella denticulata, Selaginella emmeliana, Seselaria autumnalis, Spatiphyllum wallisii, Strelitzia reginae, Tagetes tenuifolia, Teucrium chamaedrys, Tradescantia virginiana, Tradescantia zebra, Tritoma uvaria, Thymus montanum, Thymus serpyllum, Verbascum sinautum, Vinca minor variegata, Vresia splendens.

Retko zastupljene vrste cvetā su: Adiantum capillus Veneris, Aechmea fasciata, Agava americana aureovariegata, Aglaomena costatum, Aloe aristata, Aloe sapanaria, Amaranthus caudatus, Amaryllis belladonna, Arundo donax, Asplenium trichomanes, Aster (Callistephus) sinensis, Begonia rex, Begonia tuberhybrida, Briza maxima, Bryophyllum daigremontianum, Billbergia nutans, Campanula glomerata, Campanula isophylla, Celosia cristata, Celosia pyramidalis, Ceterach officinarum, Chrysanthemum carinatum, Chrysanthemum indicum, Cineraria hybrida, Cosmos bipinnatus, Cyclamen persicum, Cyclamen neapolitanum, Cynosurus echinatus, Dalilia variabilis, Datura stramonium, Dianthus plumarius, Dianthus sinensis, Dracena deremensis, Echinocactus myriostigma, Euphorbia spinosa, Ficus decora, Festuca ovina glauca, Freesia refracta, Gasteria verrucosa, Geranium macrorrhizum, Geranium sanguineum, Gladiolus hybridum, Gyncrium argenteum, Helenium autumnale, Helianthus tuberosus, Helichrysum bracteatum, Heliopsis scabra, Hyacinthus orientalis, Hypericum calycinum, Impatiens balsamina, Ipomoea coerulea, Iris foetidissima, Iris pectinata, Kalanchoe bossfeldiana, Kochia trichophylla, Lamiana camara, Lamium galicobdolon variegatum, Liliū regale, Lobelia erinus, Melissa officinalis, Mentha pulegium, Myosotis alpestris, Narcissus inomparabuslil Narcissus pseudonarcissus, Nepitolepsis exaltata, Opuntia robusta, Pavnaria suffruticosa, Papaver orientale, Palergonium gravecolens, Pelargonium peltatum, Petunia superbissima, Philodendron scandens, Pilea cardierii, Plumbago capensis, Primula acaulis, Primula obconica, Pulmonaria officinalis, Ricinus communis, Rosmarinus officinalis, Russelia equisetiformis, Salvia officinalis, Saintpaula ionatha, Sansevieria t. laurentii, Saxifraga saramentosa, Scindapsus aureus, Sedum boloniense, Sedum sieboldii, Stapelia grandiflora, Tradescantia blossfeldiana, Tradescantia viridis, Trifolium angustifolium, Tulipa razne sorte, Veronica chamaedrys, Vinca minor.



Često zastupljene vrste cvieća su: *Aconium canariensis*, *Aconium arboreum*, *Agava americana albomarginata*, *Agapanthus umbellatus*, *Ageratum mexicanum*, *Alisma plantago-aquatica*, *Aloe arborescens*, *Alocasia macrorrhiza*, *Alyssum maritimum*, *Aporocactus flagelliformis*, *Artemisia absinthium*, *Asparagus acutifolius*, *Asparagus plumosus*, *Asparagus sprengeri*, *Aucuba japonica crotanifolia*, *Begonia bulcherii*, *Begonia lucerna*, *Begonia semperflorens*, *Beliis perennis*, *Bergenia crassifolia*, *Calla aethiopica*, *Camellia japonica*, *Campanula pyramidalis*, *Canna indica*, *Carlina lanata*, *Chrysanthemum leucanthemum*, *Cineraria maritima*, *Coleus blumei*, *Convallaria majalis*, *Crassula argentea*, *Crinum longifolium*, *Cyperus alternifolius*, *Dianthus barbatus*, *Dianthus caryophyllus*, *Dianthus semperflorens*, *Equisetum arvensis*, *Euphorbia venata*, *Ficus elastica*, *Galegia officinalis*, *Gazania splendens*, *Helichrysum italicum*, *Hosta plantaginea*, *Hydrangea hortensis*, *Iris germanica*, *Lavanda officinalis*, *Lavatera trimestris*, *Lepturus incurvatus*, *Ligularia tussilaginata*, *Linaria vulgares*, *Lilium candidum*, *Lythrum salicaria*, *Malva moschata*, *Malva sivestris*, *Matthiola incana*, *Mirabilis jalapa*, *Ocimum basilicum*, *Oenothera aquatica*, *Ophiopogon japonicus*, *Petunia hybrida*, *Plectranthus oertendialhi*, *Portulaca grandiflora*, *Salvia splendens*, *Satureia montana*, *Sempervivum tectorum*, *Setereacea purpurea*, *Solanum pseudocapsicum*, *Tagetes erecta*, *Tagetes patula*, *Verbena hybrida*, *Viola odorata*, *Viola tricolor*, *Zinnia elegans*, *Zygocactus truncatus*.

Vrlo često zastupljene vrste cvieća su: *Agava americana*, *Aloe latifolia*, *Althea rosea*, *Antirrhinum majus*, *Arum italicum*, *Aspidistra elatior*, *Calendula officinalis*, *Cheiranthus cheiri*, *Chlorophytum comosum variegatum*, *Chrysanthemum frutescens*, *Crassula arborescens*, *Echeveria gibbiflora*, *Fuchsia hybrida*, *Hedera canariensis* «Gloire de Marengo», *Hedera helix*, *Mesebryanthemum deltoideus*, *Opuntia ficus indica*, *Oxalis floribunda*, *Pelargonium hybridum* «dyadenatum», *Pelargonium hybridum* «odier», *Pelargonium radula*, *Pelargonium zonale*, *Sanseveria trifasciata*, *Santolina ch. glauca*, *Santolina viridis*, *Tropaeolus majus*.

Prema zastupljenosti, odnosno učestalosti primene, kako se to iz napred navedenog pregleda cvetnih vrsta vidi, cvetni asortiman je nejednako raspoređen. Tako pojedinačno zastupljenih zabeleženo je 110 odnosno 36%, dok je retko zastupljeno 94, odnosno oko 31%, vrsta cvieća. Kako se vidi pojedinačno i retko zastupljene su 203 vrste cvieća, što čini oko 67% od ukupnog broja zabeleženih cvetnih vrsta. Isto tako se iz navedenog pregleda vidi da je upadljivo mali broj vrsta, 26, odnosno oko 8%, vrsta cvieća koje se primenjuju vrlo često, dok je 25%, odnosno 75, broj različitih vrsta koje se u naseljima Boke Kotorske sreću često.

Prema na terenu izvršenoj oceni uspešnosti gajenja i efekta primene trebalo bi neke vrste cvieća — koje su inače za sada za-

stupljene retko ili čak vrlo retko, a pokazale su se izvanredno uspešne — postepeno šire uključivati u svim kategorijama zelenila površina Bokokotorskog zaliva. Pri tome se posebno preporučuju: *Arundo donax variegata*, *Coreopsis grandiflora*, *Centranthus ruber*, *Cosmos bipinnatus*, *Heliotropium peruvianum*, *Lantana hybrida nana*, *Phaseolus coccineus*, *Phormium tenax*, *Ruta graveolens*, *Plumbago capensis*, *Russelia equisetiformis* i dr.

U javnim zelenim površinama cvetne vrste zastupljene su u neznatnom obimu. Ako bi se isključile raskošne cvetne trake *Mesembryanthemum* duž obale od Igala do Meljina, zatim manje grupacije *Gynneriuma*, *Agava* i *Opuntia* u parkovima hotela »Tople« i »Boka« i duž saobraćajnica u Herceg-Novom; zatim *Tagetes* sa dodatkom *Ageratum* (oplemenjeni drvoredi palmi u Risnu), teško bi se moglo zaključiti da se naselja u Boki Kotorskoj karakterišu značajnijom primenom cvetnih vrsta.

Međutim, za opšti fond zelenila ovog područja izuzetan značaj imaju cvetne vrste koje se gaje u okviru kućnih vrtova, prilaza, stepeništa i ulaza, balkona, terasa i lođa, javnih i stambenih zgrada. Od ukupnog broja zabeleženih vrsta više od 85% se nalaze, upravo na navedenim prostorima pored kuća.

Najčešći prostori za gajenje ovih biljaka su terasaste manje ili veće zaravni podzidane suhozidinom ili betonskim zidom, suhozidine; zatim, različiti oblici betonskih ili kamenih korita, odnosno arli. To su najčešće male površine, ali skoro redovno do »zasićenja« ispunjene različitim vrstama cveća. Ovo jasno ukazuje na to da je tradicija gajenja cveća neposredno uz kuću veoma razvijena u svim naseljima ovog područja.

U tom pogledu dovoljno je za trenutak zadržati pažnju na jednom, od po bogatstvu njemu sličnih vrtova koji se sreću kako u Herceg-Novom tako i u Morinju, odnosno Lastvi i u svim manjim i većim mestima od Igala do Tivta. Primeru radi navode se cvetni sadržaji u starom vrtu porodice Komnenović u Herceg-Novom (slika 11).

Duž ulazne staze *Aloe latifolia* u obliku cvetne ivice, nju prati *Aloe verucosa*, *Lilium candidum*, *Lilium regale*, *Lilium tigrinum*, *Petunia hybrida* (razmnožena samosevom), *Chrysanthemum frutescens* (u posudama i slobodno u zemlji), *Anthriscum majus*, *Ceterach officinarium* (u suvozidinama), zatim, manje grupacije — hrpice *Viola odorata*, *Hivacinthus orientalis*, *Hemerocallis hybrida*, *Agapanthus africanus*, *Acanthus mollis*, *Matthiola incana*, *Mirabilis jalapa*, *Melissa officinalis*, *Cheiranthus cheiri*, *Salvia officinalis*, *Rosa centifolia*, na pergoli ruža puzavica *Don Juan*, i još druge vrste cveća. U zasenjenim delovima vrta sreću se: *Convallaria majalis*, *Lamium galeobdolon variegatum*, *Lunaria biennis*, *Fuchsia hybrida*, *Ophiopogon japonicus*, *Billbergia nutans* (prezimljava bez zaštite), *Asparagus plumosus*, *Asparagus sprengeri*, *Aechmea fasciata*, *Aspidistra clatior*, *Clivia minata*, *Ruscus hypoglossum* i dr.

Slično bogatstvo u primeni cveća sreće se skoro redovno i oko novopodignutih zgrada na ovom području. U tom pogledu vrlo uspele primere primene cveća u vrtovima sreću se ne samo u Herceg-Novom, već i u svim mestima sa intenzivnom stambenom gradnjom u Boki Kotorskoj (novi deo Kotor, Donja Lastva, Lastva, zatim Tivat i dr.). U tom pogledu ilustrativan je primer sadržaja cvetnih vrsta koje su zabeležene u savremeno oblikovanom vrtu porodice Sinobad u Herceg-Novom. Na relativno malom prostoru znalački, sa puno smisla ne samo za prostorno-vizuelnu i koloritnu dinamiku u primeni, već i sa vrlo dobrim poznavanjem zahteva biljaka na uslove sredine, smešten je zavidan broj cvetnih vrsta. Ovdje se sreće nekoliko primera *Agava americana*, *Agava lero* u ivicama i pored suhozidina, *Aloe arborescens*, *Aloe latifolia*, *Aloe verucosa*, *Alyssum maritimum*, *Agapanthus africanus*, *Aquilegia hybrida*, *Ageratum mexicanum*, *Begonia semperflorens* (samosevom se razmnožava), *Billbergia nutans* (prezimljava na otvorenom polju), *Begonia tuberhybrida* mali »buketici — medaljoni«, *Callendula officinalis*, *Campanula media*, *Calla aetiopica*, *Cheiranthus cheiri*, *Clivia minata*, *Freesia hybrida*, *Hyacinthus orientalis*, *Hedera canariensis*, *Saxifraga saramentosa*, oko 30 različitih, po boji, znalački odabranih sorti *Iris germanica* »tigrida«, *Lilium candidum*, *Lilium regale*, *Mathiola incana*, *Primula acaulis*, *Oxalis floribunda-rosea*, *Strelitzia reginae* (prezimljava već tri godine na otvorenom polju), *Setcreasea purpurea*, *Tradescantia blossfeldiana*, *Tradescantia virginiana* (jedino konstatovana ovdje), *Tradescantia zebrina*, *Viola odorata*, zatim veliko bogatstvo sorti *Pelargonium zonale*, *Pelargonium peltatum* (12 po boji i obliku cveta različitih sorti), soliterna grupacija *Phormium tenax* (u ovom vrtu redovno cveta). Za ovaj vrt karakteristična je uspeša primena ruža iz grupe teahybrida, sa većim brojem sorti (*Baccara*, *Bertina*, *Buccaner*, *Super Star*, *Kenedy*, *White Swan*, *Papa Meilland*, *Rosa Gaujard*, *Blue moon*, *Kordes Perfekta*, i dr.). U posudama, vešto oblikom i materijalom ukomponovanim u pejzaž vrta gaje se: *Begonia bulcherii*, *Begonia racinifolia*, *Aechmea fasciata*, *Kolnchoe bosschiana*, *Camellia japonica*, *Hydrangea hortensis*, *Aspidistra elatior* i dr.

U cvetni asortiman je uključen i veliki broj vrsta koje se najčešće gaje kao saksijsko cveće, koje bez ili samo uz malu zaštitu prezimljavaju na otvorenom polju. Od ukupnog broja konstatovanih vrsta cveća samo je njih oko 17% tipično saksijskih.

Isto tako, za mnoge tipično jednogodišnje vrste cveća iz kontinentalnih uslova naše zemlje na ovom području zapaženo je da preko zime nadzemni delovi najčešće propadaju, ali se rano u proleće sledeće godine, samosevom, ponovo obnavljaju. Na taj način, ove vrste se na ovom području uslovno ponašaju kao višegodišnje. Pojava je konstatovana na više mesta u naseljima ovog područja

za vrste: *Begonia semperflorens*, *Petunia hybrida*, *Tropaeolus majus* i dr. (D. Kostanjica, Perast, Herceg-Novi, vrtovi Sinabad i Komnenović).

U asortimanu, i pored velikog bogatstva vrsta, uočava se relativno mali broj iz bogate zbirke autohtonih zeljastih ili polužbunastih vrsta. Ovo je toliko uočljivije što su i te primenjene vrste najčešće pojedinačno ili retko zastupljene. U tom pogledu pri podizanju novih i rekonstrukciji postojećih zelenih površina trebalo bi naći mesta za šire uključivanje nekih predstavnika iz ove grupe (*Arum italicum*, *Acanthus mollis*, *Centranthus ruber*, *Briza maxima*, *Ceterach officinarum*, *Geranium sanguineum*, *Glaucium flavum*, *Helechrysum italicum*, *Mentha piperita*, *Salvia officinalis*, *Ruta graveolens*, *Tunica saxifraga*, i dr.).

Iz napred izloženog može se videti da je cveće u zelenilu naselja u Bokokotorskom zalivu po obimu primene skoro beznačajno u javnim zelenim površinama (parkovi, skverovi, ulično i blokovo zelenilo). Bez obzira što su ove površine dosta skromnih veličina, trebalo bi, pri rekonstrukciji kao i pri podizanju novih, da cvetne vrste nađu značajniju primenu nego do sada.

Uloga cveća kao dela zelenila u naselju, zahvaljujući brojnim kućnim vrtovima i isturenim delovima fasada zgrada, u ukupnom fondu zelenila naselja proučavanog područja je takva da daje pečat čitavom naselju (Perast, Herceg-Novi, D. Lastva), ili pak njegovom delu (u novom delu Kotora, deo ispod Savinske Dubrave, Meljine i dr.).

Ovakva uloga cveća u zelenilu proučavanog područja nameće pred službe, koje se staraju o izgledu naselja, da iznađu mogućnosti i da smišljenim merama (servisi, savetodavne stručne službe, nagradnih takmičenja, pomoći u izboru i nabavci biljnog materijala i posuda i dr.) iskoriste, bez sumnje prisutne ogromne potencijale ljubavi i spremnosti građana da gaje cveće, kako bi se i privatno zelenilo, »cvetnjaci«, za sada, uglavnom, rasuti i nedovoljno smišljeno oblikovani, uključili u jedinstven sistem zelenila.

## ZAKLJUČAK

U području Zaliva Boke Kotorske zabeleženo je ukupno 565 biljnih vrsta, od čega drveća, žbunja i povijaša 264 i cvetnih vrsta 301, što znači raznovrsnost i bogatstvo vrsta svih kategorija.

Pored ranije iznetih konstatacija i zaključaka, posebno za kategoriju drvenastih a posebno za kategoriju cvetnih vrsta, ovde se iznose neki momenti koji su zajednički za obe kategorije.

Autohtonim vrstama nije poklonjena dovoljna pažnja. One se nisu planski unosile na zelene površine, niti su se pak dovoljno štitile tamo gde su postojale.

Pri upotrebi vrsta na zelenim površinama svih kategorija nije se vodilo računa o fenolazama pojedinih vrsta. Naime, najveći broj analiziranih vrsta cveta istovremeno ili u dosta kratkom vremenskom razmaku tako da u pojedinim aspektima zelene površine, i pored velikog broja vrsta, deluju dosta jednolično i monotono. U tom pogledu karakterističan je naročito letnji i rani jesenji aspekt kada je u cvetu svega nekoliko vrsta koje su uz to zastupljene još i u veoma skromnom obimu. To su sledeće vrste: *Sophora japonica*, *Caesalpinia gilliesii*, *Lagerstroemia indica*, *Buddleia variabilis*, *Polygonum baldschuanicum*, *Tecoma radicans* i druge. Ove vrste dragocene su upravo zbog svog kasnog, a u nekim slučajevima i veoma dugog perioda cvetanja, pa bi ih ubuduće trebalo znatno šire primenjivati.

Slično je i sa drugim fenolazama.

Određene slabosti zapažaju se i u pogledu razmeštaja vrsta i njihovih individua u prostoru. Izuzimajući jedan broj zelenih površina, na kojima su analizirane vrste postavljene u skladnom odnosu i izgrađuju kompoziciju visokih esterskih vrednosti, na većini ostalih zelenih površina, uglavnom individualnih, ali i javnih, grupisano je po desetak i više vrsta na jednom mestu i to bez ikakvog reda. Često su, jedna pored druge, zasađene vrste sličnih morfoloških i bioloških osobina, kompoziciono postavljene u neodgovarajućem odnosu. Zbog toga, ove vrste, iako pojedinačno veoma dekorativne, gotovo da i ne dolaze do izražaja. Naprotiv, ne retko stvaraju upravo suprotan efekat pa se može zaključiti da izuzetno bogat i dragocen asortiman dekorativnih biljaka ovde ni izdaleka nije iskorišćen u odnosu na njegove stvarne mogućnosti.

Kao što se iz prednjeg može videti, rezultati naših istraživanja, zajedno sa brojnim drugim, nesumnjivo ukazuju na to da bi pitanju izbora biljnih vrsta za podizanje zelenih površina u i oko naselja Boke Kotorske, kao i njihovom razmeštaju i prostoru, trebalo posvetiti izuzetnu pažnju ako se želi da one maksimalno ostvaruju ciljeve zbog kojih se podižu.

To znači da je izradi projekata i najmanjih kategorija univgradskih i vangradskih zelenih površina neophodno uvek prilaziti na osnovu detaljnih bioloških studija koje će na egzaktan način utvrditi sve ekološke, morfološke i uopšte biološke podobnosti vrsta za nalaženje najfunkcionalnijih kompozicionih rešenja.

Jer, i u ovim slučajevima kada se želi da se biljni svet i zelene površine iskoriste za stvaranje što povoljnijih uslova za boravak posetilaca (u konkretnom slučaju turista), gornji princip, kao jedan od aksioma pejzažne arhitekture, dolazi do punog izražaja.

## LITERATURA

- Blečić, V. i Lakušić, R. 1967: *Niederwald und Buschwald der orientalischen Hainbuche*, Gl. Bot. Zavoda Univerziteta u Beogradu, Beograd.
- Banušević, T., Vukićević, E. i Mijanović, O. 1971: *Dekoratívne biljke Crnogorskog primorja područje Bar — Budva*, Gl. Sum. fak., Hortikultura 39, Beograd; 1977: *Dekoratívne biljke Crnogorskog primorja područje Bar — Ulcinj*.
- Dakonović, F. 1976: *Dendroflora priobalnog dela unutrašnjeg dela Bokokotorskog zaliva* (magistarski rad), Beograd; 1977: *Ekološke karakteristiku priobalnog dela unutrašnjeg Bokokotorskog zaliva*, G. Sum. fak., Iub. br. 52, Beograd.
- Fukarek, P. 1972: *Značaj nekih naših autohtonih vrsta grmlja za hortikulturu*, Akt. prob. šumarstva, drvne industrije, hortikulture, Beograd.
- Horvatić, S. 1963: *Biljnogeoografski položaj i rasčlanjenje našeg Primorja u svjetlosti suvremenih fitocenoloških istraživanja*, Acta bot. Croatica, VII, Zagreb.
- Janić, N. 1966: *Prilog poznavanju nesamonikle dendroflora Sarajeva i okoline*, Akademija nauka i umjetnosti BiH, XXIX, Sarajevo.
- Jovanović, B. 1950: *Nesamonikla dendroflora Beograda i okoline*, Gl. Sum. fak. I, Beograd; 1977: *Četinari Beograda i okoline*, Beograd.
- Jovanović, B. i Vukićević, E. 1978: *O jednoj australskoj vrsti divjeka (Araucaria bidwillii Hook.) u Crnogorskom primorju* (rukopis).
- Matković, P. 1970: *Biljka — čovik — prostor*, Matica hrvatska, Split.
- Popović, D. i Sternaša, A. 1971: *Flora i vegetacija HercegNovskog područja Herceg-Novi*.
- Rauš, Đ. 1970: *Dendroflora parkova i drvoreda Vinkovaca i Nustru*, God. Mat. hrv., 7, Vinkovci; 1977: *Stari parkovi u Slavoniji i Baranji*, Hortikultura, Split.
- Solić, P. 1974: *Prilog poznavanju nesamonikle dendroflora parkova i nasada Mostara i okoline*, Hortikultura, Split.
- Stanković-Tomić, K. 1970: *Vegetacija Lovcena u Crnoj Gori*, Zajednica naučnih ustanova Kosova, knj. 17, Priština.
- Stefanović, V. 1955: *Prilog poznavanju nesamonikle dendroflora Sarajeva i okoline*, Radovi Šumarskog fakulteta i Instituta za šumarstvo i drvnu industriju, sv. 7, Sarajevo.

## Summary

Prof. dr T. BUNUSEVAC, Beograd  
Prof. dr. E. VUKICEVIC, Beograd  
Prof. dr O. MIJANOVIC, Beograd  
Ing. A. STERNISA, Herceg-Novi  
Mr. F. ĐAKONOVIC, Beograd

### DECORATIVE PLANTS OF THE BOKA KOTORSKA GULF AND THEIR IMPORTANCE IN TOURISM

In the region of Boka Kotorska there has been noted a total number of 365 plant species, 264 of them were trees, shrubs and vines and 301 flowers, showing a variety and wealth of species of all categories.

Autochthonal species have not been paid sufficient attention. They were neither included in the new planting schemes of the green surfaces, nor protected if they already existed.

Attention was not given to the phenophases of particular species when these were used in planting green surfaces. Namely, most of the analyzed species blossom simultaneously or in a short range of time so that in some aspects the green areas in spite of the large number of species, look rather uniform and monotonous. From this point of view the summer and early autumnal aspects are characteristic as only a few tree species, presented in modest number, are in blossom. They are the following: *Sophora japonica*, *Caesalpinia gillicsii*, Lager — *stroemia indica*, *Buddleia variabilis*, *Polygonum baldschuanicum*, *Tecoma radicans* and the others. These species are valuable just for their late, and in some cases long period of blossoming, and they should be much more applied in future.

Similar to the phenophase of blossoming, more or less, is the case with the other phenophases.

Certain deficiencies are noticed in the distribution of species and their individuals in space. With the exception of a number of green areas, on which the analyzed species are placed in harmonical relation so as to build up compositions of high aesthetic value, on most of the remaining green areas, mainly private, but also public ones, ten or more species are grouped in a place and even without any order. Often are the species of similar morphological and biological qualities planted side by side, and they are placed in an inappropriate compositional relation. Thus these species, though separately taken very decorative, are hardly noticeable. On contrary, they frequently produce the opposite effect and one may conclude that a rarely rich and worthy assortment of decorative plants is not at all used according to its real feasibility.

As it may be seen out of the preceding, the results of our research, together with numerous others, positively prove that exceptionate attention should be paid to the choice of the plant species which are used in building up green areas in, and around, the settlements of Boka Kotorska, as well

as to their distribution in space, if the desire is to make them fulfill the aim with which they are built.

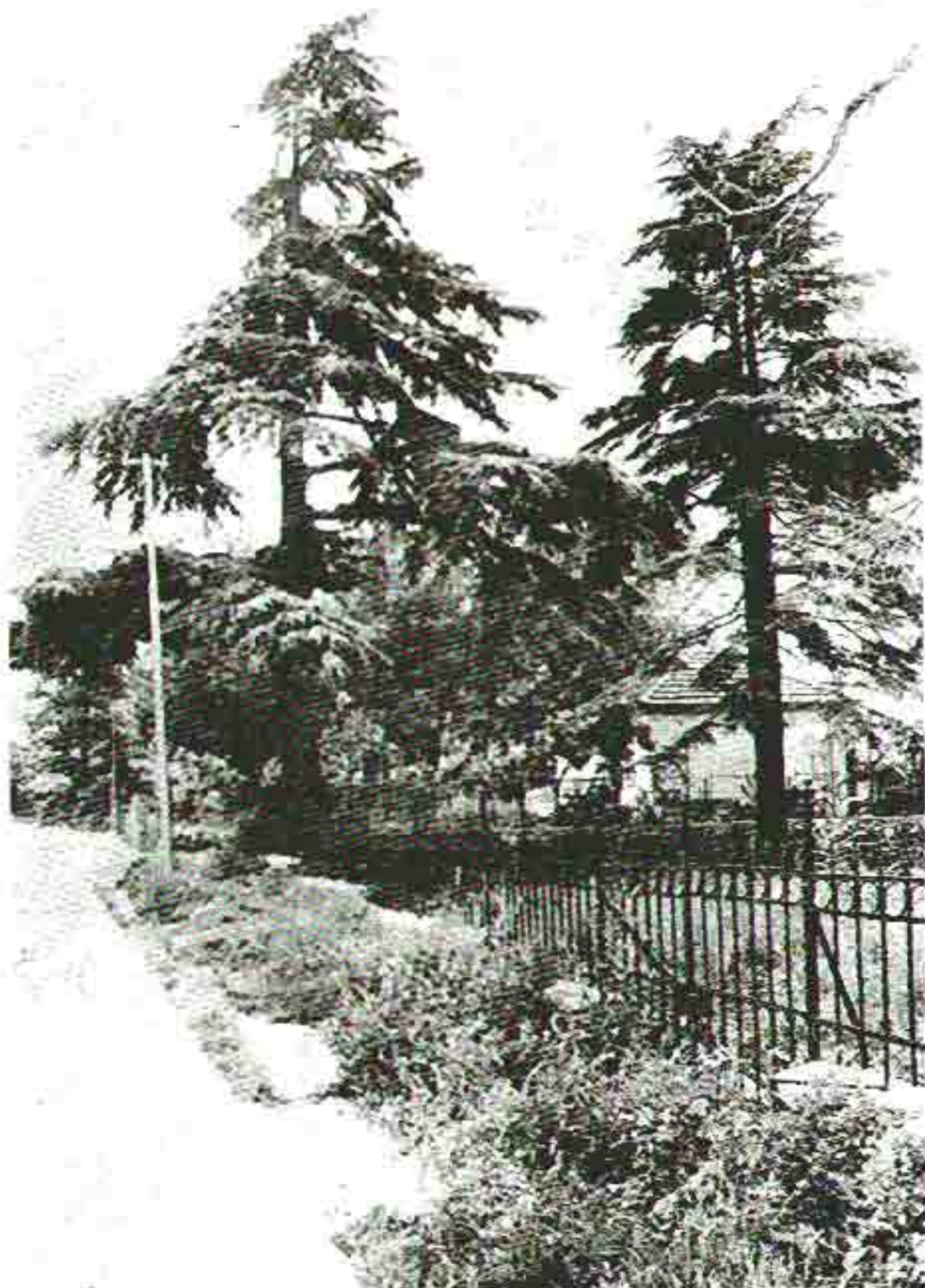
It means that the making of the schemes, even of the smallest categories, of green areas within, or out of the town, should always be approached on the basis of the minute biologic studies which will in an exact way estimate all the ecologic, morphologic and generally biologic convenience of the species in finding the most functional compositional solution.

Because, in these cases, too, if we want to use the plants and green areas to create more convenient conditions for the stay of visitors (in this case tourists) the formerly mentioned principle, as one of the axioms of landscape architecture, is fully expressed.





Sl. 1. Dobrota. Cicas (*Cycas revoluta* L.) u vrtu privatne kuće.



Sl. 2. Skuljari. Himalajski kedar (*Cedrus deodara* Laws.)

(Foto K. Zujović)



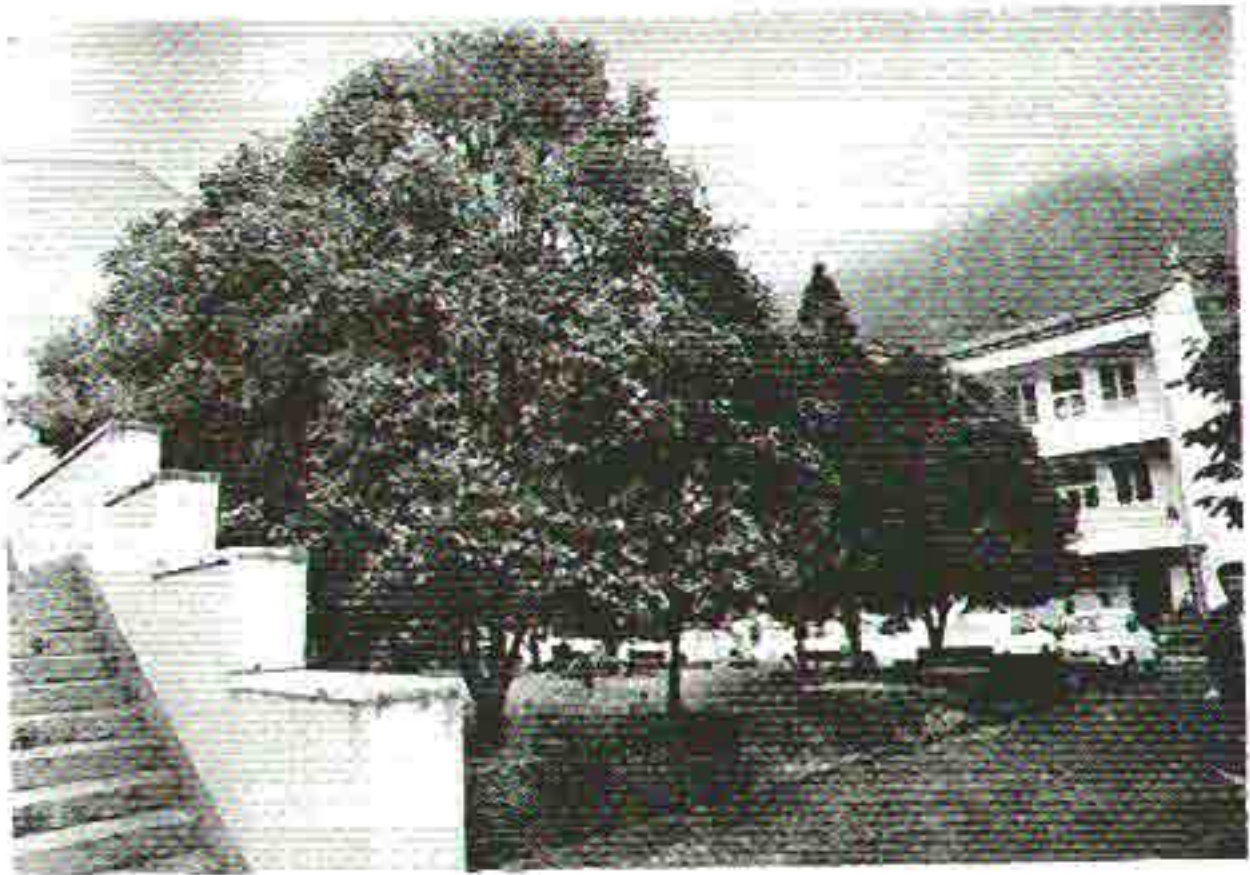
Sl. 3. Kotor. U prednjem planu kva česvina (*Quercus ilex* L.)

(Foto K. Zujovic)



Sl. 4. Risan. Park bolnice. U prednjem planu desno pitosporum (*Pittosporum tobira* Ait.) u živoj ogradi, pri dnu košćela (*Celtis australis* L.).

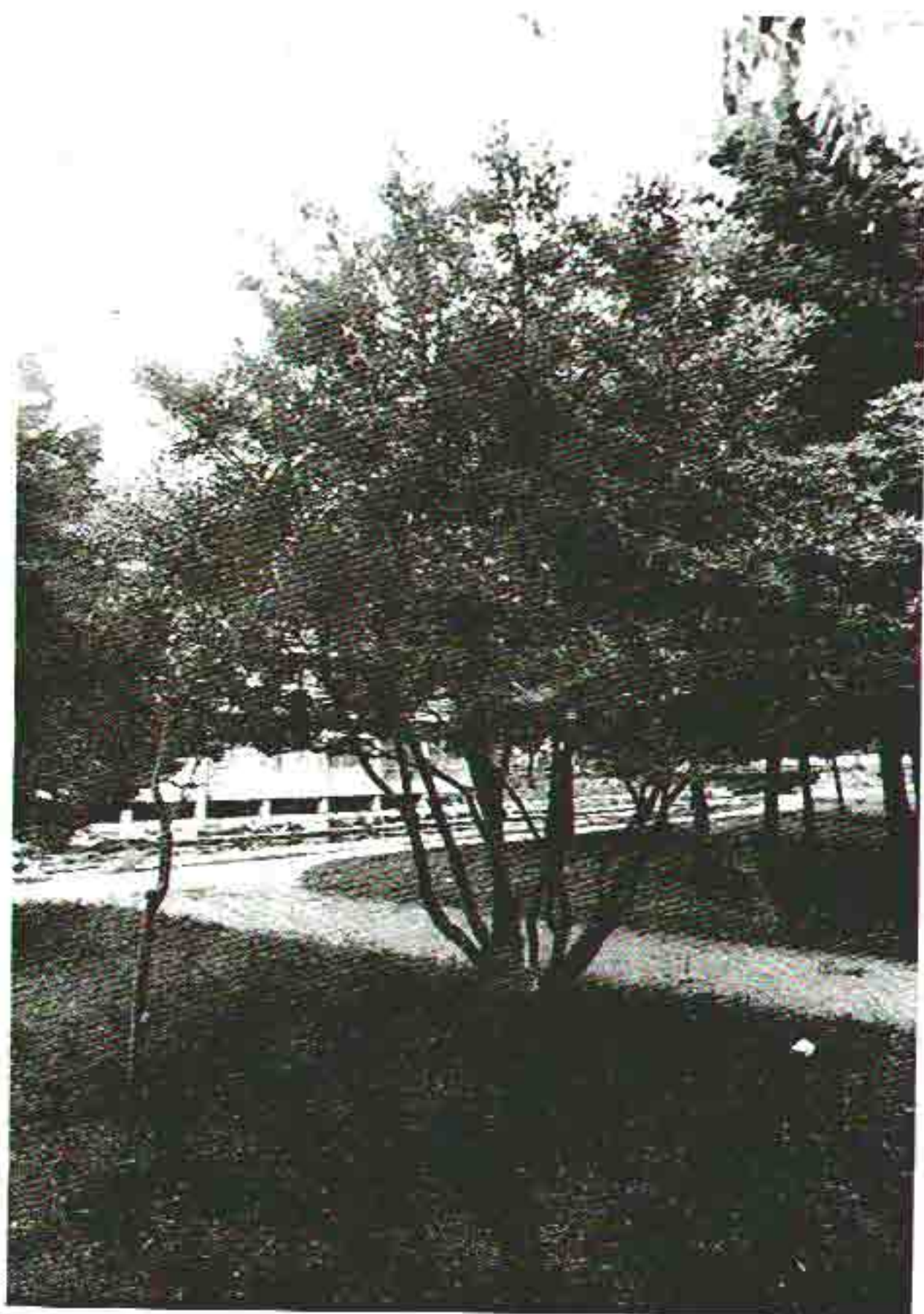
(Foto K. Zujovic)



Sl. 5. Risan. Park oko bolnice. U prednjem planu lijevo japanska kallina  
(*Ligustrum japonicum* Thunb.). (Foto K. Zujović)



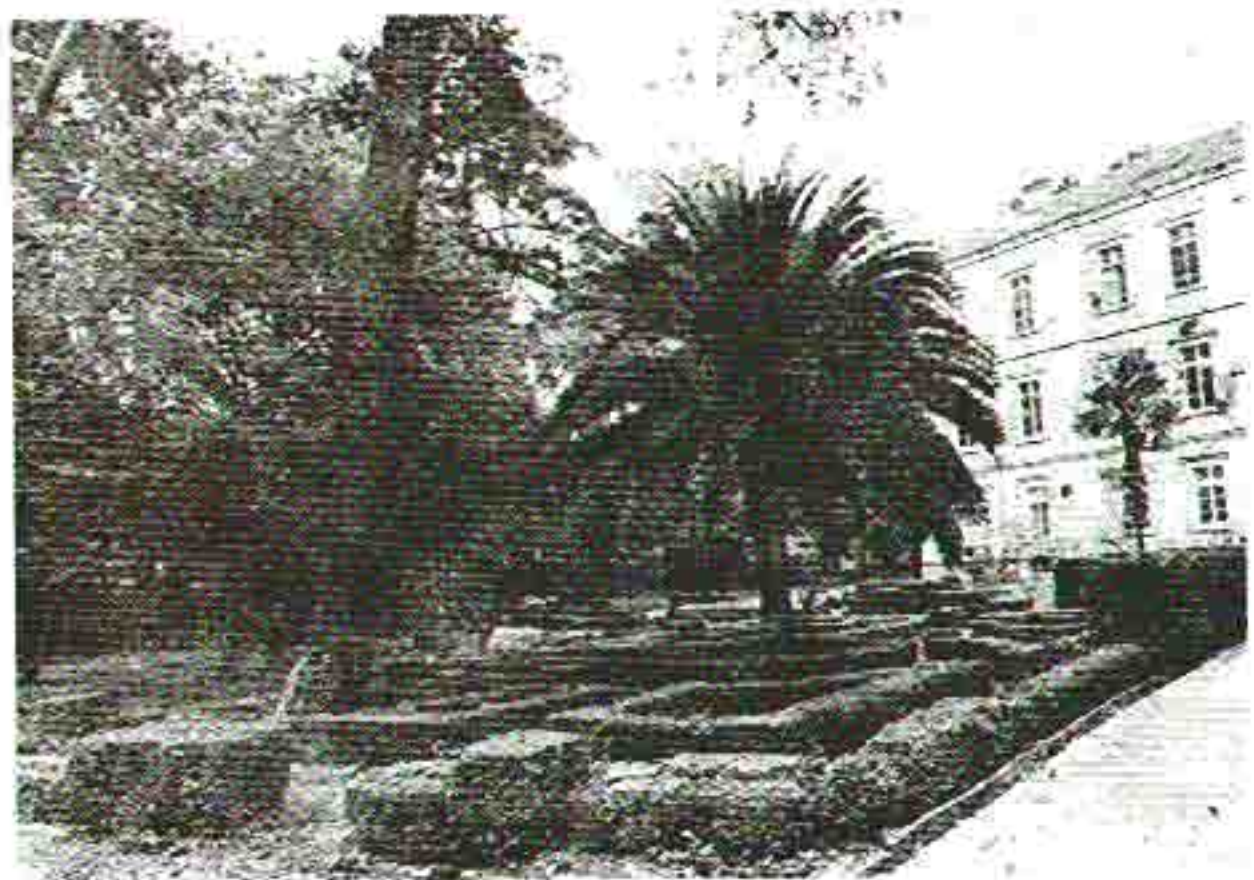
Sl. 6. Dobrota. Ferijovka (*Ferrea selowiana* Berg.) u privatnom vrtu.  
(Foto K. Zujović)



Sl. 7. Kotor: Park kod spomenika: Lagerstroemija (*Lagerstroemia indica* L.)  
(Foto K. Žujović.)



Sl. 8. Kotor. Drvored javorolistnog platana (*Platanus x acerifolia* Willd.).  
(Foto K. Zujović)



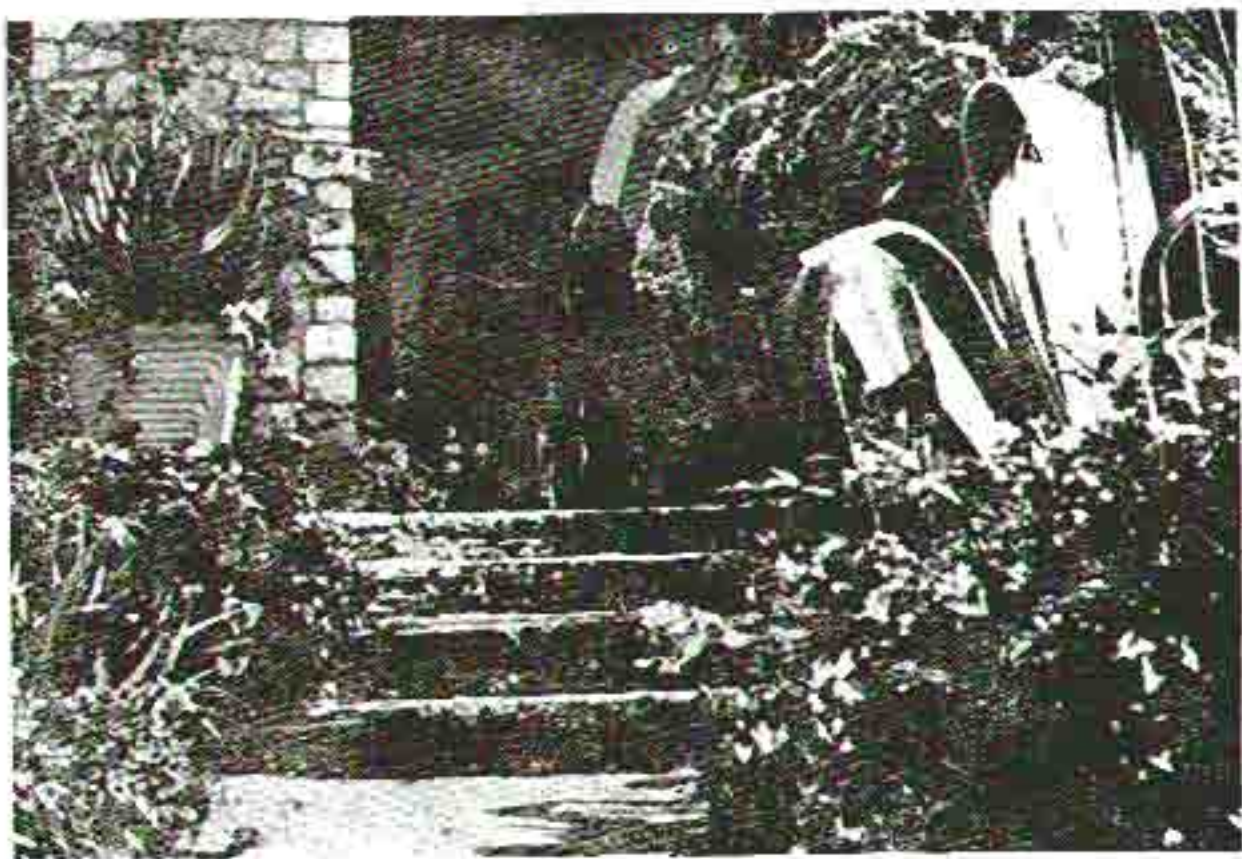
Sl. 9. Kotor. Park bolnice. U parteru šimsir (*Buxus sempervirens* L.).  
(Foto K. Zujović)



Sl. 10. Deo opšteg šetnja zelenila u Herceg-Novom



Sl. 11. Ulazna staza u starom vrtu porodice Komnenović u Herceg-Novom



Sl. 12. Detalj iz vrta porodice Simohar, Herceg-Novi